

ΕΠΑΝΑΛΗΠΤΙΚΗ ΥΛΗ - ΟΙ ΑΝΤΩΝΥΜΙΕΣ

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

Οι αντωνυμίες

Η Λατινική διαθέτει τις εξής κατηγορίες αντωνυμιών:

1. προσωπικές (pronomina personalia),
2. κτητικές (pronomina possessiva),
3. δεικτικές (pronomina demonstrativa),
4. οριστικές (pronomina determinativa),
5. αναφορικές (pronomina relativa),
6. ερωτηματικές (pronomina interrogativa),
7. αόριστες (pronomina indefinita).

Σημείωση: Θα παρουσιάσουμε μόνο τις αντωνυμίες που απαντούν στα εξεταζόμενα πανελλαδικώς κείμενα.

Η λατινική δεν διαθέτει αυτοπαθητικές και αλληλοπαθητικές αντωνυμίες. Για το πώς εκφράζεται η αυτοπάθεια και η αλληλοπάθεια συμβουλευτείτε το αντίστοιχο λήμμα του Συντακτικού του *Ψηφιακού Βοηθήματος*.

Προσοχή: Οι αντωνυμίες δεν διαθέτουν κλητική πτώση, όπως και στην ελληνική, με εξαίρεση τις κτητικές αντωνυμίες α' προσώπου *meus* και *mea*, που διαθέτουν κλητική πτώση, μόνο στον ενικό αριθμό.

Προσωπικές αντωνυμίες

Singularis Numerus			
	α' πρόσωπο	β' πρόσωπο	γ' πρόσωπο
Nom.	ego	tu	-
Gen.	mei	tui	sui
Dat.	mihi	tibi	sibi
Acc.	me	te	se
Abl.	(a) me ¹	(a) te ¹	(a) se ¹

Pluralis Numerus			
	α' πρόσωπο	β' πρόσωπο	γ' πρόσωπο
Nom.	nos	vos	-
Gen.	nostri, nostrum ²	vestri, vestrum ²	sui
Dat.	nobis	vobis	sibi
Acc.	nos	vos	se
Abl.	(a) nobis ¹	(a) vobis ¹	(a) se ¹

¹ Η αφαιρετική απαντά και απλή αλλά και εμπρόθετη, με προθέσεις που εκφέρονται με αυτήν την πτώση, όπως η πρόθεση a(b).

π.χ. Adulescentes pulchriores **nobis** sunt (=οι νεαροί είναι ωραιότεροι από εμάς).- απλή αφαιρετική συγκριτική

Hostes **a nobis** occisi sunt (=οι εχθροί σκοτώθηκαν από εμάς). -εμπρόθετος του ποιητικού αιτίου (έμφυχο)

²Ο πρώτος τύπος σε -i έχει θέση γενικής κτητικής ή αντικειμενικής και ο δεύτερος τύπος σε -um έχει θέση γενικής διαιρετικής.

Παρατηρήσεις

- Η ονομαστική της προσωπικής αντωνυμίας του γ' προσώπου που λείπει αναπληρώνεται με την ονομαστική μιας από τις δεικτικές αντωνυμίες hic, ille, is.
- Η προσωπική αντωνυμία του γ' προσώπου, όπως και η αντίστοιχη κτητική, λειτουργεί ως αυτοπαθητική αντωνυμία.

Κτητικές αντωνυμίες

Για έναν κτήτορα:	
meus, mea, meum	δικός, -ή, -ό μου
tuus, tua, tuum	δικός, -ή, -ό σου
suus, sua, suum	δικός, -ή, -ό του

Για πολλούς κτήτορες:

noster, nostra, nostrum   δικός, -ή, -ό μας

vester, vestra, vestrum   δικός, -ή, -ό σας

suus, sua, suum   δικός, -ή, -ό τους

• Οι κτητικές αντωνυμίες κλίνονται όπως τα δευτερόκλιτα επίθετα (bonus, bona, bonum και το συγκοπτόμενο pulcher, pulchra, pulchrum).

• Οι μοναδικές αντωνυμίες που διαθέτουν κλητική πτώση είναι η meus και mea, μόνο στον ενικό αριθμό, όπως η οὗτος, αὕτη της αρχαίας ελληνικής. Η αντωνυμία meus σχηματίζει κλητική **mi**, οπότε και το όνομα που συνοδεύει την αντωνυμία τίθεται σε κλητική, ή **meus** οπότε και το όνομα που συνοδεύει την αντωνυμία τίθεται σε ονομαστική. Η αντωνυμία mea σχηματίζει κλητική **mea**.

π.χ. mi pater-12 (=πατέρα μου)

meus oculus(= μάτι μου)

mea Tertia-12 (=Τέρτιά μου)

• Η κτητική αντωνυμία του γ' προσώπου λειτουργεί ως αυτοπαθητική αντωνυμία.

Παραθέτουμε ενδεικτικά την κλίση των ακόλουθων κτητικών αντωνυμιών:

Singularis Numerus						
Nom.	meus	mea	meum	noster	nostra	nostrum
Gen.	mei	meae	mei	nostri	nostrae	nostri
Dat.	meo	meae	meo	nostro	nostrae	nostro
Acc.	meum	meam	meum	nostrum	nostram	nostrum
Voc.	mi/ meus	(mea)	-	-	-	-
Abl.	meo	meā	meo	nostro	nostrā	nostro

Pluralis Numerus						
Nom.	mei	meae	mea	nostri	nostrae	nostra
Gen.	meorum	mearum	meorum	nostrorum	nostrarum	nostrorum

Dat.	meis	meis	meis	nostris	nostris	nostris
Acc.	meos	meas	mea	nostros	nostras	nostra
Abl.	meis	meis	meis	nostris	nostris	nostris

Δεικτικές αντωνυμίες

Δεικτικές αντωνυμίες είναι οι εξής:

- i. **hic, haec, hoc** αυτός, αυτή, αυτό (για κοντά, σχετική με το α' πρόσωπο) (7).
- ii. **iste, ista, istud** αυτός, αυτή, αυτό (σχετική με το β' πρόσωπο) (42).
- iii. **ille, illa, illud** εκείνος, εκείνη, εκείνο (σχετική με το γ' πρόσωπο) (5).
- iv. **talis, talis, tale** τέτοιος, τέτοια, τέτοιο (κλίνεται όπως τα τριτόκλιτα δικατάληκτα επίθετα, χωρίς βέβαια κλητική πτώση) (29).
- v. **tantus, tanta, tantum** τόσοσ, τόση, τόσο (για μέγεθος και για ηλικία, κλίνεται όπως τα δευτερόκλιτα επίθετα, χωρίς βέβαια κλητική πτώση) (29).

Singularis Numerus						
Nom.	hic	haec	hoc	ille	illa	illud
Gen.	huius	huius	huius	illius	illius	illius
Dat.	huic	huic	huic	illi	illi	illi
Acc.	hunc	hanc	hoc	illum	illam	illud
Abl.	hoc	hac	hoc	illo	illā	illo

Pluralis Numerus						
Nom.	hi	hae	haec	illi	illae	illa
Gen.	horum	harum	horum	illorum	illarum	illorum
Dat.	his	his	his	illis	illis	illis
Acc.	hos	has	haec	illos	illas	illa
Abl.	his	his	his	illis	illis	illis

Πρακτικός κανόνας: Η ονομαστική πληθυντικού του ουδετέρου, άρα και η αιτιατική, ως τύπος, συμπίπτει με την ονομαστική ενικού του θηλυκού γένους.

- Η αντωνυμία iste, ista, istud κλίνεται όπως η ille, illa, illud.

Singularis Numerus			
Nom.	iste	ista	istud
Gen.	istius	istius	istius
Dat.	isti	isti	isti
Acc.	istum	istam	istud
Abl.	isto	istā	isto

Pluralis Numerus						
Nom.	isti		istae		ista	
Gen.	istorum		istarum		istorum	
Dat.	istis		istis		istis	
Acc.	istos		istas		ista	
Abl.	istis		istis		istis	
Singularis Numerus						
Nom.	talis	talis	tale	tantus	tanta	tantum
Gen.	talis	talis	talis	tanti	taetae	tanti

Dat.	tali	tali	tali	tanto	taetae	tanto
Acc.	talem	talem	tale	tantum	tantam	tantum
Abl.	tali	tali	tali	tanto	tantā	tanto
Pluralis Numerus						
Nom.	tales	tales	talial	tanti	taetae	tanta
Gen.	talium	talium	talium	tantorum	tantarum	tantorum
Dat.	talibus	talibus	talibus	tantis	tantis	tantis
Acc.	tales	tales	talial	tantos	tantas	tanta
Abl.	talibus	talibus	talibus	tantis	tantis	tantis

Οριστικές αντωνυμίες

Οριστικές αντωνυμίες είναι οι εξής:

i. **is, ea, id** αυτός, αυτή, αυτό (σχετική με το γ' πρόσωπο) (5).¹

ii. **ipse, ipsa, ipsum** ο ίδιος, η ίδια, το ίδιο (14).

iii. **īdem, eadem, īdem** ο ίδιος, η ίδια, το ίδιο² (14).

¹ Η αντωνυμία **is, ea, id** σύμφωνα με τη σχολική Γραμματική του Αχ. Τζάρτζανου χαρακτηρίζεται ως οριστική.

Κατά το σχολικό εγχειρίδιο *Λατινικά* των Πασχάλη - Σαββαντίδη, με των οποίων την άποψη συντασσόμαστε, η αντωνυμία **is, ea, id** χαρακτηρίζεται ως **δεικτική** που χρησιμοποιείται συνήθως ως **επαναληπτική**, στη θέση δηλαδή προηγούμενου ουσιαστικού.

π.χ. *Gloriae Vergili studebat ingeniumque eius fovebat.* =Τη δόξα του Βιργιλίου επεδίωκε και περιέβαλε με αγάπη το πνεύμα του.-5 (επαναληπτική)

In ea civitate, quam leges continent, boni viri libenter leges servant. = Σε αυτήν την πολιτεία, την οποία συγκρατούν οι νόμοι, οι καλοί άνδρες (πολίτες) πρόθυμα τηρούν τους νόμους.-6 (δεικτική)

² Κατά τους Πασχάλη - Σαββαντίδη η αντωνυμία *īdem*, *eadem*, *īdem* χαρακτηρίζεται ως **δεικτική** που δηλώνει **επανάληψη** και διακρίνεται από την *ipse*, *ipsa*, *ipsum* που δηλώνει **ταυτότητα**. π.χ. [...] *eandemque speciem somniavit*. (14) = [...] και ονειρεύτηκε την ίδια μορφή (που είχε ξανα-ονειρευτεί), (επαναληπτική) ενώ *res ipsa fidem somnii confirmavit*. (14) = η ίδια η πραγματικότητα επιβεβαίωσε την αξιοπιστία του ονείρου. (οριστική).

Παραθέτουμε την κλίση των τριών αντωνυμιών:

Singularis Numerus						
Nom.	is	ea	id	ipse	ipsa	ipsum
Gen.	eius	eius	eius	ipsius	ipsius	ipsius
Dat.	ei	ei	ei	ipsi	ipsi	ipsi
Acc.	eum	eam	id	ipsum	ipsam	ipsum
Abl.	eo	eā	eo	ipso	ipsā	ipso

Pluralis Numerus						
Nom.	ei (ή ii, i)	eae	ea	ipsi	ipsae	ipsa
Gen.	eorum	earum	eorum	ipsorum	ipsarum	ipsorum
Dat.	eis (ή iis, is)	eis (ή iis, is)	eis (ή iis, is)	ipsis	ipsis	ipsis
Acc.	eos	eas	ea	ipsos	ipsas	ipsa
Abl.	eis (ή iis, is)	eis (ή iis, is)	eis (ή iis, is)	ipsis	ipsis	ipsis

īdem (is + dem), *eadem*, *īdem*

Singularis Numerus			
Nom.	<i>īdem</i>	<i>eadem</i>	<i>idem</i>
Gen.	<i>eiusdem</i>	<i>eiusdem</i>	<i>eiusdem</i>
Dat.	<i>eidem</i>	<i>eidem</i>	<i>eidem</i>

Acc.	eundem	eandem	idem
Abl.	eodem	eādem	eodem

Pluralis Numerus			
Nom.	eidem (ή iidem, idem)	eaedem	eadem
Gen.	eorundem	earundem	eorundem
Dat.	eisdem (ή iisdem, isdem)	eisdem (ή iisdem, isdem)	eisdem (ή iisdem, isdem)
Acc.	eosdem	easdem	eadem
Abl.	eisdem (ή iisdem, isdem)	eisdem (ή iisdem, isdem)	eisdem (ή iisdem, isdem)

Παρατηρήσεις

1) Παρατηρούμε, για άλλη μια φορά, τον πρακτικό κανόνα ότι το ουδέτερο στον πληθυντικό αριθμό σχηματίζεται αναλογικά προς την ονομαστική ενικού του θηλυκού γένους.

2) Η αντωνυμία **īdem**, **eadem**, **īdem** κλίνεται όπως η **is**, **ea**, **id**, μόνο που όπου η **is** λήγει σε **-m**, η **īdem** λήγει σε **-ndem**.

Αναφορικές αντωνυμίες

Οι αναφορικές αντωνυμίες, που συναντούμε στα υπό εξέταση κείμενα, είναι οι εξής:

- i. **qui, quae, quod** ο οποίος, η οποία, το οποίο, (3)
- ii. **quantus, quanta, quantum** όσος, όση, όσο (κλίνεται όπως τα δευτερόκλιτα επίθετα, χωρίς βέβαια κλητική πτώση) (29)

Singularis Numerus			
Nom.	qui	quae	quod
Gen.	cuius	cuius	cuius
Dat.	cui	cui	cui
Acc.	quem	quam	quod
Abl.	quo	quā	quo

Pluralis Numerus			
Nom.	qui	quae	quae
Gen.	quorum	quarum	quorum
Dat.	quibus	quibus	quibus
Acc.	quos	quas	quae
Abl.	quibus	quibus	quibus

Singularis Numerus			
Nom.	quantus	quanta	quantum
Gen.	quanti	quantae	quanti
Dat.	quanto	quantae	quanto
Acc.	quantum	quantam	quantum
Abl.	quanto	quantā	quanto
Pluralis Numerus			
Nom.	quanti	quantae	quanta
Gen.	quantorum	quantarum	quantorum
Dat.	quantis	quantis	quantis
Acc.	quantos	quantas	quanta
Abl.	quantis	quantis	quantis

Ερωτηματικές αντωνυμίες

Ερωτηματικές αντωνυμίες είναι οι εξής:

- i. **quis, quid?** (ουσιαστική αντωνυμία) ποιος, ποια, τι; (24)
- ii. **quantus, quanta, quantum?** πόσος, πόση, πόσο; ποιας ηλικίας; (31)¹

Singularis Numerus		
	αρσενικό + θηλυκό	ουδέτερο
Nom.	quis	quid
Gen.	cuius	cuius
Dat.	cui	cui
Acc.	quem	quid
Abl.	quo	quo

Pluralis Numerus			
	αρσενικό	θηλυκό	ουδέτερο
Nom.	qui	quae	quae
Gen.	quorum	quarum	quorum
Dat.	quibus	quibus	quibus
Acc.	quos	quas	quae
Abl.	quibus	quibus	quibus

Προσοχή! Στον ενικό αριθμό το αρσενικό και θηλυκό γένος έχουν κοινή κατάληξη και κλίνονται σύμφωνα με τις καταλήξεις του αρσενικού γένους. Στον πληθυντικό αριθμό, όμως, διαφοροποιούνται και κλίνονται το κάθε γένος ξεχωριστά, με τις καταλήξεις του γένους τους.

¹Η ερωτηματική αντωνυμία κλίνεται ακριβώς όπως η αντίστοιχη αναφορική.

Αόριστες αντωνυμίες

Όλες οι αόριστες αντωνυμίες, όπως βέβαια και πολλές άλλες αντωνυμίες άλλων κατηγοριών, διακρίνονται σε ουσιαστικές και επιθετικές. **Ουσιαστικές** λέγονται όταν επέχουν θέση ουσιαστικού, δηλαδή όταν λειτουργούν ως υποκείμενο, αντικείμενο κ.ά., ενώ **επιθετικές** όταν λειτουργούν ως επιθετικός προσδιορισμός σε κάποιο όνομα.

Οι αόριστες αντωνυμίες που συναντούμε στα κείμενα είναι οι εξής:

Ουσιαστικές	<ul style="list-style-type: none"> i. aliquis, (aliqua/ aliquae), aliquid κάποιος, κάποια, κάτι -25^{1*} ii. quidam, quaedam, quiddam κάποιος, κάποια, κάτι -45² iii. nemo (ne+homo/ homo) κανένας, καμία -14,25,42 iv. nihil (ουσιαστική αντωνυμία ουδετέρου γένους, ενικού αριθμού. Οι τύποι που λείπουν αναπληρώνονται από τη nulla res) τίποτε -14,43 v. neuter, neutra, neutrum κανένας από τους δύο -44³
Επιθετικές	<ul style="list-style-type: none"> i. aliqui, aliqua, aliquod κάποιος, -α, -ο -38¹ ii. quidam, quaedam, quoddam κάποιος, -α, -ο -20² iii. nullus, nulla, nullum κανένας, καμία, κανένα -29,44³

* Η αντωνυμία δεν απαντά στα κείμενα, μπορεί όμως να εννοηθεί ως υποκείμενο του *consulturum esse* σε άσκηση που θα ζητά ισοδύναμη έκφραση της απαγόρευσης (*neminem credideritis patriae consulturum esse*-25).

¹ Οι περισσότερες αόριστες αντωνυμίες αποτελούν συνθέσεις της αναφορικής αντωνυμίας με διάφορα μόρια ή επιθήματα, γι' αυτό και κλίνονται όπως η *qui, quae, quod*. Προσέχετε ποιες ακριβώς είναι οι καταλήξεις των γενών στην ονομαστική του ενικού και ότι η ονομαστική και αιτιατική πληθυντικού του ουδετέρου γένους συμπίπτει, ως τύπος, με την ονομαστική ενικού του θηλυκού γένους.

² Η αντωνυμία **quidam, quaedam, quoddam** κλίνεται όπως η αναφορική *qui, quae, quod*, αλλά όπου η *qui* λήγει σε -m η *quidam* λήγει σε -ndam. Το ίδιο συμβαίνει και με την ουσιαστική **quidam, quaedam, quiddam**, εκτός από την ονομαστική και αιτιατική ενικού του ουδετέρου γένους (*quiddam*)

³ Κατά τους Πασχάλη- Σαββαντίδη (και *Gildersleeve's Latin Grammar*, σ.62), οι *nullus, nulla, nullum* και *neuter, neutra, neutrum* θεωρούνται αντωνυμικά επίθετα, δηλαδή έχουν τη μορφή δευτεροκλίτων επιθέτων που κλίνονται όπως οι αντωνυμίες (γεν.εν. -ius, δοτ. -i, χωρίς κλητική πτώση).

Singularis Numerus						
	ΟυσΙΑΣΤΙΚΗ			ΕΠΙΘΕΤΙΚΗ		
Nom.	aliquis	aliqua/ aliquae	aliquid	aliqui	aliqua	aliquod
Gen.	alicuius	alicuius	alicuius	alicuius	alicuius	alicuius
Dat.	alicui	alicui	alicui	alicui	alicui	alicui
Acc.	aliquem	aliquam	aliquid	aliquem	aliquam	aliquod
Abl.	aliquo	aliquā	aliquo	aliquo	aliquā	aliquo
Pluralis Numerus						
	ΟυσΙΑΣΤΙΚΗ			ΕΠΙΘΕΤΙΚΗ		
Nom.	aliqui	aliquae	aliqua/ -ae	aliqui	aliquae	aliqua
Gen.	aliquorum	aliquarum	aliquorum	aliquorum	aliquarum	aliquorum
Dat.	aliquibus	aliquibus	aliquibus	aliquibus	aliquibus	aliquibus
Acc.	aliquos	aliquas	aliqua/ -ae	aliquos	aliquas	aliqua
Abl.	aliquibus	aliquibus	aliquibus	aliquibus	aliquibus	aliquibus

Singularis Numerus						
	ΟυσΙΑΣΤΙΚΗ			ΕΠΙΘΕΤΙΚΗ		
Nom.	quidam	quaedam	quiddam	quidam	quaedam	quoddam
Gen.	cuiusdam	cuiusdam	cuiusdam	cuiusdam	cuiusdam	cuiusdam
Dat.	cuidam	cuidam	cuidam	cuidam	cuidam	cuidam

Acc.	quendam	quandam	quiddam	quendam	quandam	quoddam
Abl.	quodam	quadam	quodam	quodam	quadam	quodam
Pluralis Numerus						
	ΟυσΙΑΣΤΙΚΗ			ΕΠΙΘΕΤΙΚΗ		
Nom.	quidam	quaedam	quaedam	quidam	quaedam	quaedam
Gen.	quorundam	quarundam	quorundam	quorundam	quarundam	quorundam
Dat.	quibusdam	quibusdam	quibusdam	quibusdam	quibusdam	quibusdam
Acc.	quosdam	quasdam	quaedam	quosdam	quasdam	quaedam
Abl.	quibusdam	quibusdam	quibusdam	quibusdam	quibusdam	quibusdam

Singularis Numerus						
Nom.	neuter	neutra	neutrum	nullus	nulla	nullum
Gen.	neutrius	neutrius	neutrius	nullius	nullius	nullius
Dat.	neutri	neutri	neutri	nulli	nulli	nulli
Acc.	neutrum	neutram	neutrum	nullum	nullam	nullum
Abl.	neutro	neutrā	neutro	nullo	nullā	nullo

Pluralis Numerus						
Nom.	neutri	neutrae	neutra	nulli	nullae	nulla
Gen.	neutorum	neutarum	neutorum	nullorum	nullarum	nullorum
Dat.	neutris	neutris	neutris	nullis	nullis	nullis
Acc.	neutros	neutras	neutra	nullos	nullas	nulla
Abl.	neutris	neutris	neutris	nullis	nullis	nullis

Singularis Numerus			
Nom.	nemo ¹	(nemo) ¹	nihil (nil) ²
Gen.	nullius	(nullius)	nullius rei
Dat.	nemini	(nemini)	nulli rei
Acc.	neminem	(neminem)	nihil (nil)
Abl.	nullo	(nullā)	nullā re
Pluralis Numerus			
Nom.	nulli	(nullae)	nullae res
Gen.	nullorum	(nullarum)	nullarum rerum
Dat.	nullis	(nullis)	nullis rebus
Acc.	nullos	(nullas)	nullas res
Abl.	nullis	(nullis)	nullis rebus

¹Η αόριστη ουσιαστική αντωνυμία **nemo** χρησιμοποιείται για το αρσενικό και το θηλυκό γένος, το οποίο σπάνια απαντά. Η γενική, αφαιρετική και όλος ο πληθυντικός ελλείπουν και αναπληρώνονται από την **nullus, nulla, nullum**.

²Η αόριστη ουσιαστική αντωνυμία ουδετέρου γένους *nihil (nil)* διαθέτει μόνο ονομαστική και αιτιατική. Οι τύποι που λείπουν αναπληρώνονται από το *nulla res*(= κανένα πράγμα).

Ημερομηνία τροποποίησης: 20/03/2017